

11. Korotke spravozdannja pro dijat'nist' Sil's'kogospodars'kogo Vchenogo Komitetu Ukrai'ny za 1919 rik. – K., 1920. – 16 s.

12. Korotke spravozdannja pro dijat'nist' Sil's'kogospodars'kogo Naukovogo Komitetu Ukrai'ny za 1923–1924 operacijnyj rik. – H. – K., 1924.

13. Onoprijenko V., Rejent O., Shherban' T. Ukrai'ns'ke naukovе tovarystvo: 1907–1921 roky. – K., 1998. – 242 s.

14. Gamalija V. M. Istorija stanovlennja i rozvytku ukrai'ns'koi' naukovoi' botanichnoi' terminologii' : avtoref. dys. kand. ist. nauk : spec. 07.00.07 / V. M. Gamalija ; Centr doslid. nauk.–teh. potencialu ta ist. nauky im. G. M. Dobrova. – K., 2003. – 16 s. – Bibliogr.: S. 14.

15. Holodnyj G. Do istorii' organizacii' terminologichnoi' spravy na Ukrai'ni / G. Holodnyj // Visnyk Instytutu ukrai'ns'koi' naukovoi' movy. – 1928. – Vyp. I. – S. 9–20.

16. Ljubyns'kyj M. Instytut ukrai'ns'koi' naukovoi' movy V.U.A.N. / M. Ljubyns'kyj // Bil'shovyk. – 1924. – № 53. – vivtorok. – 4 bereznja. – S. 1.

17. Gladkyj M. Instytut ukrai'ns'koi' naukovoi' movy VUAN / M. Gladkyj // Visnyk Instytutu ukrai'ns'koi' naukovoi' movy. – 1930. – Vyp. II. – S. 6–10.

18. Instytut movoznavstva imeni O. O. Potebni NAN Ukrai'ny 1930–2005 roky. Materialy do istorii'. – K. : Dovira, 2005. – 565 s.

19. Istorija Akademii' nauk URSR. – K., 1982. – 859 s.

20. Istorija Akademii' nauk Ukrai'ny (1918–1923): Dokumenty i materialy. – K. : Nauk.dumka, 1993. – 569 s.

21. Vergunov V. A. Zakonodavchij i vykonavchij gilkam vlady v Ukrai'ni – 90! // Narysy istorii' agrarnoi' nauky, osvity ta tehniky. UAAN Derzh. nauk. s.–g. b.–ka. – K., 2008. – Ch. 2. – 324 s.; portr. – (Ist.–bibliogr. ser. “Agrarna nauka Ukrai'ny v osobah, dokumentah bibliografii”; kn.24”). – S. 512–517.

22. Bilocerktivs'ka A. S. Profesor A. G. Ternychenko (1882–1927) – vchenyj, pedagog, organizator sil's'kogospodars'koi' nauky ta osvity v Ukrai'ni : avtoref. dys. kand. ist. nauk : spec. 07.00.07 / A. S. Bilocerktivs'ka ; Ukrai'ns'ka akademija agrarnykh nauk, Derzh. Nauk. s/g b.–ka. – K., 2008. – 21 s. – Bibliogr.: S. 16–18.

Pidgayna T. M., the post-graduate student National scientific agricultural library National academy of agricultural sciences of Ukrainian (NSAL NAAS) (Ukraine, Kiev), pidgayna2012@yandex.ua

K. I. Osmaka's political and scientifically–organizational activity (1890–1960) from development of agricultural skilled business in Ukraine: historiographic aspect

On the basis of accessible proceedings the literature devoted to a course of life and a creative heritage of Cyril Ivanovich Osmaka – the scientist in sphere of agrarian economy, the popular writer and the organizer of scientific maintenance of conducting agriculture in Ukraine with 1911 on 1928 fates is analysed. His name has entered into modern history of Ukraine, first of all, as president of the Ukrainian main emancipating council, therefore person K. I. Osmaka in the Ukrainian historiography is reflected one-sidedly. Only recently the course of life and Cyril Ivanovich's activity becomes a subject of consideration of historians of an agrarian science. Therefore we focus attention on proceedings which reflect K. I. Osmaka's connected with expansion of scientific maintenance of conducting of agriculture in 20th years of the XX-th century the activity, and also the known scientist–landowner for the time concerning economy and the agriculture organisation.

Keywords: Cyril Ivanovich Osmak, the agriculture, the agricultural research has put, a historiography.

Подгайна Т. Н., аспирантка, Национальная научная сельскохозяйственная библиотека НААН (Украина, Киев), pidgayna2012@yandex.ua

Общественно-политическая и научно-организационная деятельность К. И. Осмака (1890–1960) из развития сельскохозяйственного опытного дела в Украине: историографический аспект

На основе доступных научных трудов проанализирована литература, посвященная жизненному пути и творческому наследию Кирилла Ивановича Осмака – ученого в сфере аграрной экономики, популяризатора и организатора научного обеспечения ведения сельского хозяйства в Украине на протяжении 1911–1928 гг. В современную историю Украины его имя вошло, прежде всего, как президента Украинского главного освободительного совета, поэтому личность К. И. Осмака в украинской историографии отражена односторонне. Только в последнее время ход жизни и деятельности Кирилла Ивановича становится предметом рассмотрения историков аграрной науки. Поэтому акцентируем внимание на научных трудах, которые отражают деятельность К. И. Осмака, связанную с развертыванием научного обеспечения ведения сельского хозяйства в 20-е годы XX века, а также известно для своего времени ученого–агрария по вопросам экономики и организации сельского хозяйства.

Ключевые слова: Кирилл Иванович Осмак, сельское хозяйство, сельскохозяйственная исследовательская работа, историография.

* * *

УДК [930.1:(061.2–055.2:070)](477.8)“1948/1953”

Постика І. О.
аспірантка, Луганський національний університет
ім. Т. Шевченка (Україна, Луганськ),
inna.postyka@mail.ru

ДІЯЛЬНІСТЬ ЖІНОЧИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА СТОРІНКАХ ГАЗЕТ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ (1948–1953 РР.)

Проаналізовані матеріали статей україномовних газет обласного значення Львівської, Дрогобицької та Закарпатської областей як основного джерела з історії діяльності жіночих рад у Західній Україні. Визначений основний напрям діяльності цих організацій. Розкрита роль преси у вивченні даного питання. Проаналізована основна тематика статей. Мета статті – проаналізувати матеріали обласних газет Західної України та визначити їх основну роль у дослідженні даного питання, дослідити діяльність жіночих рад на Україні у 1948–1953 рр. Основним джерелом при дослідженні історії діяльності жіночих рад на Україні – є преса. Протягом 1948–1953 рр. на сторінках газет Західної України опубліковані матеріали різні за змістом, в яких сконцентровано багато інформативних свідчень, що висвітлюють діяльність жіночих рад Львівської, Дрогобицької та Закарпатської областей.

Ключові слова: жіночі ради, ТАРС, РАТАУ, періодика, джерело, громадська організація.

У кожному історичному епоху жінка мала різне соціальне положення у суспільстві. В Україні рівність чоловіків і жінок в політичних і громадських правах вперше було закріплено в Конституції Української Народної Республіки 1918 р. Після прийняття Конституції УРСР 1937 р. питання про рівноправність чоловіків і жінок в радянській Україні вважалося вирішеним. За тоталітарного режиму спостерігався контроль над усіма сферами життя. У таких умовах діяла лише одна жіноча громадська організація – жіночі ради, які були покликани допомагати уряду у вирішенні важливих питань. Вони формально існували самостійно, але фактично були повністю під впливом правлячої партії. Не дивлячись на це, жіночі ради дбали про те, щоб на виробництві для жінок були створені належні умови праці, щоб був забезпечений необхідний догляд, разом з профспілками вели оздоровлення жінок і дітей, контролювали роботу дитячих дошкільних установ, шкіл, клубів, магазинів, вели культурно–освітню і виховну роботу. Допомогали багатодітним матерям, дітям–сиротам, батьки яких загинули на фронті. Брала участь у виконанні планів п'ятирічок. При цьому були під постійним контролем партії.

При дослідженні історії жіночих рад велику роль має преса, яка виступає основним джерелом з історії даного питання.

При дослідженні преси радянського періоду великого значення набувають праці провідних вчених: А. Санцевич, П. Губа, І. Миронова, В. Рубан та інших [15; 3; 6; 14].

Так, А. Санцевич у своїй праці “Джерелознавство з історії Української РСР післявоєнного періоду (1945–1970)” зазначив, що важливою позитивною рисою періодичної преси для історика в порівнянні з іншими джерелами є те, що в ній події, як правило, датуються і викладаються в строгій хронологічній послідовності [15, с. 43]. Вчений газетні матеріали розподілив на такі рубрики: 1) передові статті, 2) документальні матеріали: офіційні документи, опубліковані документи колективів та окремих трудящих, 3) виступи партійних, державних та громадських діячів, 4) оперативні матеріали, 5) газетна інформація: повідомлення кореспондентів ТАРС, РАТАУ, газет, вісті від робітників, 6) нариси, 7) хроніка та оголошення.

П. Губа у своїй монографії “Українське відродження: спроба джерелознавчої оцінки вітчизняної преси 1917–1920 рр.” [3] один з перших зробив джерелознавчу оцінку преси періоду національно-демократичної революції.

Радянська вчена І. Миронова у своїй праці “Источниковедение истории СССР XIX – начала XX века” визначила, що матеріали періодичної печаті потребують комплексного вивчення, порівняння та перевірки їх з іншими джерелами. Періодика – важливе по значенню джерело. Вона має великий матеріал, різний по своєму характеру, цінний для аналізу історичного процесу [6, с. 88–89].

У праці “І в труді, і в бою...” В. Рубан визначив, що головне завдання радянської преси – ідеологічне забезпечення перетворення в життя Програми КПРС, створення матеріально-технічної бази комунізму, формування комуністичних суспільних відносин, виховання нової людини [14, с. 200].

Вивчивши історичну літературу, ми робимо висновок, що сьогодні не має спеціальних джерелознавчих досліджень, в яких би аналізувалася україномовна преса як джерело з історії діяльності жіночих рад на Україні у 1948–1953 рр., що і обумовлює актуальність даної статті.

Мета статті – проаналізувати матеріали обласних газет Західної України та визначити їх основну роль у дослідження даного питання. Дослідити діяльність жіночих рад на Україні у 1948–1953 рр.

Перші жіночі ради були створені по рішенню ЦК РКП(б) в червні 1919 р. Їх попередниками були комісії по пропаганді та агітації серед жінок [1, с. 16]. У квітні 1948 р. ЦК партії прийняв постанову “Про заходи по поліпшенню роботи серед жінок в Україні” [4, с. 156], яка передбачала створення повсюдно жіночі ради на підприємствах, установах та інших організаціях, що налічували більше 50 жінок. Жіночі ради оголошувалися виборною громадською організацією, пріоритетними напрямками діяльності яких були проблеми жінок на виробництві, у побуті, виховання дітей, охорона материнства та дитинства.

При вивченні історії діяльності жіночих рад у Західній Україні (Львівська, Дрогобицька та Закарпатська області) основним джерелом є обласна україномовна преса: “Радянське слово” – органу Дрогобицького обласного і міського комітетів КП(б)У та обласної і міської Рад депутатів трудящих; “Закарпатська правда” – органу Закарпатського обкому КП(б)У і обласної Ради депутатів трудящих; “Вільна Україна” – органу Львівського обкому та міському КП(б)У, обласної та міської Рад депутатів трудящих.

Проаналізувавши матеріали газет по даній тематиці виявлено 154 статті (див. табл. 1).

Таблиця 1

Кількісні показники статей присвячених діяльності жіночим радам на сторінках газет Західної України

Роки	“Вільна Україна”	“Радянське слово”	“Закарпатська правда”
1948	8	4	16
1949	10	13	4
1950	7	9	7
1951	1	10	14
1952	9	10	7
1953	7	11	7
Всього	42	57	55

Таким чином, з таблиці видно, що найбільш інформативно насичена газети “Радянське слово” – 57 статей та “Закарпатська правда” – 55 статей, а газета “Вільна Україна” на своїх сторінках висвітлювали діяльність жіночих організацій найменше. Найбільше статей було у 1948 р. в газеті “Закарпатська правда” – 16 та у 1951 р. – 14 статей. А на сторінках газети “Вільна Україна” у 1949 р. – 10 та у 1952 р. – 9 статей. У “Радянському слові” у 1949 р. – 13 та у 1951–1952 рр. рівна кількість статей – 10. У 1953 р. в газетах майже рівна кількість статей присвячених цій організації, лише у газеті “Радянське слово” найбільша кількість статей – 11.

Значний інтерес при дослідженні даної тематики викликають зображальні джерела (фотодокументи), які ілюструють ту чи іншу подію. Вони є свідком даної події. Серед всього масиву досліджуваних статей лише у газеті “Вільна Україна” у трьох статтях [9; 10; 11], які були присвячені обласній нараді жінок Львівщини 1948 р., поміщені фотографії. Так у статті “Обласна нарада активу жінок Львівщини. Виступи учасниць наради” [11, с. 5] біля кожного виступу поміщені фотографії виступаючих, що дає нам можливість ознайомитись з учасницями наради. Всього нараховується 8 фотокарток.

На фото 1 зображена – Марія Василівна Кузьми – ланкова колгоспу ім. Шевченка, Глянського району; фото 2 – Єва Михайлівна Нос – ланкова колгоспу ім. Леніна, Ново-Мілятинського району; фото 3 – Любов Михайлівна Манчук – голова виконкому Івано-Франківської райради депутатів трудящих; фото 4 – Ірина Юліанівна Гузар – зав. кафедрою іноземних мов Львівського державного університету; фото 5 – Ганна Василівна Серкіс – селянка села Лани, Бібрського району; фото 6 – Теодосія Пилипівна Кочаровська – голова Ясенівської сільради, Золочівського району; фото 7 – Катерина Кононівна Грива – стахановка цегельного заводу Бібрського району; фото 8 – Софія Василівна Кюринець – голова жіночої ради села Черлени, Городецького району. Фотографії виконані у портретному стилі.

У статті “Обласна нарада активу жінок Львівщини” [9, с. 3] міститься загальна фотографія учасниць наради у залі, що є свідком тих подій, підтверджує цю подію, зазначено навіть виконавця фотографії – В. Дворніков.

Також у цій статті [9, с. 1], міститься фотографія президії обласної наради активу жінок III обласної наради активу жінок Львівщини. У президії були: завідувача сектором ЦК КП(б)У по роботі серед жінок Т. Агашкова, Герой Соціалістичної Праці М. Лисенко, секретар обкому КП(б)У П. Грушецький, знатна ланкова Київщини О. Хобта, голова виконкому обласної Ради депутатів трудящих М. Козирів, Герой Соціалістичної Праці А. Пармузіна, депутат Верховної Ради СРСР О. Пастушина, знатна ланкова Львівщини П. Мисюк. Вказаний і фотограф – А. Кузін.

У статті за 14 січня 1948 р. [10, с. 3] поміщені три фотографії, на яких зображені знатні гості та учасниці наради активу жінок Львівщини: Герой Соціалістичної Праці А. Пармузіна, Герой Соціалістичної Праці М. Лисенко та знатна ланкова Київщини О. Хобта. Вказаний фотограф – А. Кузін.

Таким чином, фотокартки є важливим джерелом з історії даної події у діяльності жінок Львівщини. Вони є документальним підтвердженням написаного у статтях, що констатує правдивість цієї події.

Проаналізувавши матеріали обласної преси виділилася основна тематика статей (табл. 2).

Таблиця 2

Тематика статей

Тема	Назви газет			Всього статей
	"Вільна Україна"	"Закарпатська правда"	"Радянське слово"	
Загальна кількість статей				
Збори жінок	15	13	11	39
Загальні відомості	4	9	15	28
Жіночі ради на підприємствах	5	4	7	16
Жіночі ради міста, села, району	4	8	4	16
Жіночі ради колгоспів	10	17	17	44
Жіночі ради домоуправління	2	–	1	3
Жіночі ради на залізниці	2	1	–	3
Про різні жіночі ради	–	3	2	5

Дослідивши основну тематику можна стверджувати, що найбільше статей було присвячено діяльності жіночих рад у колгоспах, це обумовлюється тим що Україна була у той час сільськогосподарською країною.

При дослідженні кількісних показників жіночих рад Західної України великого значення набувають статті, які містять статистичні данні з даного питання. Так, стаття "Нарада активу жінок Закарпаття", вказує, що в Закарпатській області було 630 жіночих рад, які об'єднували понад 15 тисяч делегаток [8, с. 3], це підтверджує документ [20, с. 260], який зберігається у Центральному державному архіві громадських об'єднань України, м. Київ.

При вивченні історії діяльності жіночих рад Дрогобицької області слід звернутися до таких статей, як "Посилити роботу серед жінок" [2, с. 5], в ній сказано, що у Хирівському районі працювало 21 жіноча рада. Стаття "Про роботу серед жінок" [13, с. 2] вказує, що в Новострілищанському районі працювало 33 жіночі ради. Великого значення має стаття [18, с. 3] з загальними відомостями про всю область, у якій вказано, що в містах і селах Дрогобищини створено 1020 делегатських жіночих зборів і жіночих рад, які об'єднували більше 20 тисяч робітниць і селянок. У документі [21, с. 29] за 1949 р. вказано, що жіночих рад у Дрогобицькій області було 1045, це свідчить про збільшення цієї організації. Якщо на початку березня 1949 р., згідно статті – 1020, то наприкінці червня – 1045 рад. Статистичні дані про м. Дрогобич ми можемо взяти у статті "Міські збори жінок" [7, с. 3], у якій сказано, що у місті діяло 65 жіночих рад.

Статистичні данні Львівської області містяться у статті "Жінорганізатор райкому партії", де вказано, що у Золочівському районі працювало 26 жіночих рад [16, с. 2]. Загальні відомості вказані у статті Н. Сірої "Зростає політична і виробнича активність жінок Львівщини", так в області працювало понад 1500 жіночих рад, які об'єднували більше 20 тисяч делегаток [17, с. 2]. У документі [21, с. 191] вказано, що жіночих рад було 1527, це свідчить про збільшення цієї організації. У статті "Звіти і вибори жіночих рад", зазначено, що у Бродівському районі було обрано 39 жіночих рад, в які ввійшло 516 делегаток, а в

Бібрському районі до 37 жіночих рад обрано 557 делегаток [5, с. 3].

Таким чином, порівнявши статистичні статті з документами, можемо свідчити про правдивість інформації у статтях періодичної преси Західної України.

При детальному вивченні завдань жіночих рад слід звернутися до статті "Піднести рівень роботи жіночих рад колгоспів" у газеті "Вільна Україна" за 1951 р. У статті зазначено, що "завдання жіночих рад – взяти під свій повсякденний контроль питання охорони жіночої праці, виплати грошової допомоги самотнім та багатодітним матерям, представлення до урядових нагород багатодітних матерів, надавати органам народної освіти діяльну допомогу в дошкільному і шкільному вихованні дітей. У розв'язанні цих завдань жіночі ради повинні одержувати постійну допомогу райкомів КП(б)У і первинних партійних організацій, для яких керівництво жіночими радами є однією з основних ділянок" [12, с. 1].

Але найбільш детальніша інформація міститься у документах, так у Центральному державному архіві громадських об'єднань України є документ "Пам'ятка про роботу жіночих рад", де зазначено, що головним завданням роботи жіночої ради було виявлення та організування жіночого активу, залучання їх на виконання чергових господарсько-політичних завдань. Жіночі ради організовували жінок до участі в проведенні культурно-освітньої роботи серед жінок, налагоджували діяльність клубів, хат-читалень, червоних кутків та залучали жінок до участі в гуртках художньої самодіяльності. Допомагали органам народної освіти в ліквідації не писемності та мало писемності серед жінок, виявляли та залучали їх в школи і гуртки грамоти. Жіночі ради в колгоспах, радгоспах, приймали активну участь в організації посівної та збиральної кампанії. Організовували громадський контроль за роботою торгових організацій і установ, їдалень, магазинів, пекарень тощо, залучали жінок до членства в споживчих коопераціях. Допомагали органам охорони здоров'я слідкувати за санітарним станом в районних лікувальних закладах, школах, торгівельних організаціях і установах громадського харчування на підприємствах, вулицях, будинках. Приймали участь в організації дитячих ясел, садків, дитячих будинків, майданчиків, піонерських таборів та забезпечували контроль за їх роботою. Виявляли дітей сиріт, влаштовували їх в дитячі будинки, приймали участь в патронуванні дітей та слідкували за їх вихованням та умовами життя. Приймали участь в ремонті шкіл, забезпечували їх паливом, в організації гарячих сніданків для дітей, в обробітку шкільних городів, в підготовці і проведенню літньої оздоровчої компанії. Жіночі ради допомагали в роботі пологових будинків, жіночих та дитячих консультацій, ясел, молочних кухонь. Жіночі ради на виробництві повинні були допомагати своєму підприємству покращити виробничу роботу в виконанні виробничих планів, залучати жінок до роботи на підприємстві, допомагати жінкам оволодіти складними професіями, підвищувати ділову кваліфікацію. Допомагали організації соціалістичного змагання, організовували жіночі бригади, популяризували стахановські методи праці [19, с. 117–118].

Проаналізувавши джерела надходження інформації дозволив класифікувати газетні матеріали за такими групами: повідомлення анонімних та незалежних авторів, повідомлення національних телеграфних агентств – РАТАУ, редакторів газет, кореспондентів, членів та голів жіночих рад, жіноргів, секретарів райкомів та окружкомів, завідуючих відділом обкому, міськкому, райкому та окружному КП(б)У по роботі серед жінок, інструкторів обкомів, політсекторів, секретарів парторганізації та інші (табл. 3).

Таблиця 3

Класифікація авторів статей

Автори статей	К-ть статей
Статті у яких не вказані автори	58
Кореспонденти	29
РАТАУ	6
Редактори газет	4
Власні кореспонденти (не вказана фамілія автора)	5
Голови та члени жіночих рад	6
Жінорг райкомів	2
Секретарі райкомів, окружкомів	4
Зав. відділом обкомів, міськкомів, райкомів та окружкомів КП(б)У по роботі серед жінок	20
Інструктор відділу обкому КП(б)У по роботі серед жінок	6
Інструктор політсектору	5
Секретарі парторганізації	4
Інші	5

Розглянувши авторство статей, можемо стверджувати, що найбільша кількість статей з не вказаним авторством, майже рівна кількість статей кореспондентів газет та завідуючих відділами по роботі серед жінок.

Таким чином, основним джерелом при дослідженні історії діяльності жіночих рад на Україні – є преса. Протягом 1948–1953 рр. на сторінках газет Західної України опубліковані матеріали різні за змістом, в яких сконцентровано багато інформативних свідчень, що висвітлюють діяльність жіночих рад Львівської, Дрогобицької та Закарпатської областей. Статті мають велике значення при вивченні зазначеної проблематики, проте при їх використанні слід зіставляти отримані дані з іншими джерелами, перш за все з архівними документами, тільки після цього, можна констатувати про правдивість написаного у газетах даного періоду.

Список використаних джерел

1. Галаган В. Я. Советская женщина: портрет в ретроспективе / В. Я. Галаган. – К. : Знання, 1990. – 48 с.
2. Головань Н. Посилити роботу серед жінок / Н. Головань // Радянське слово. – 1949. – № 8. – С. 5.
3. Губа П. І. Українське відродження: Спроба джерелознавчої оцінки вітчизняної преси 1917–1920 рр. / П. І. Губа. – Черкаси : ЧДТУ, 2002. – 263 с.
4. Жіночі студії в Україні: Жінка в історії та сьогодні / за ред. Л. О. Смоляр. – Одеса : Астропринт, 1999. – 440 с.
5. Звіти і вибори жіночих рад // Вільна Україна. – 1949. – № 256. – С. 3.
6. Миронова І. А. Источниковедение истории СССР XIX – начала XX века / И. А. Миронова. – М. : Моск. гос. ист.-арх. инст., 1975. – 116 с.
7. Міські збори жінок // Радянське слово. – 1951. – № 70. – С. 3.
8. Народа активу жінок Закарпаття // Закарпатська правда. – 1948. – № 131. – С. 3.
9. Обласна нарада активу жінок Львівщини // Вільна Україна. – 1948. – № 9. – С. 1, 3.
10. Обласна нарада жінок Львівщини // Вільна Україна. – 1948. – № 10. – С. 3.
11. Обласна нарада активу жінок Львівщини. Виступи учасниць наради // Вільна Україна. – 1948. – № 11. – С. 5.
12. Піднести рівень роботи жіночих рад колгоспів // Вільна Україна. – 1951. – № 118. – С. 1.

13. Радченко Г. Про роботу серед жінок / Г. Радченко // Радянське слово. – 1949. – № 244. – С. 2.
14. Рубан В. І в труді, і в бою... (50 років української преси) / В. Рубан. – К. : Вид-во Київ. ун-ту, 1967. – 216 с.
15. Санчевич А. В. Джерелознавство з історії Української РСР післявоєнного періоду (1945–1970) / А. В. Санчевич. – К. : Наукова думка, 1972. – 303 с.
16. Сіра Н. Жінорганізатор райкому партії / Н. Сіра // Вільна Україна. – 1948. – № 100. – С. 2.
17. Сіра Н. Зростає політична і виробнича активність жінок Львівщини / Н. Сіра // Вільна Україна. – 1949. – № 73. – С. 2.
18. 1020 жіночих делегатських зборів і жіночих рад // Радянське слово. – 1949. – № 47. – С. 3.
19. Центральний державний архів громадських об'єднань України. – Ф. 1. – Оп. 74. – Спр. 2.
20. Там само. – Спр. 1.
21. Там само. – Спр. 7.

References

1. Galagan V. Sovetskie jenshiny: portret v retrospective / V. Galagan. – K. : Znanie, 1990. – 48 s.
2. Golovan N. Posylyty robotu sered jinok / N. Golovan // Radanske slovo. – 1949. – № 8. – S. 5.
3. Guba P. I. Ukrainske vidrodjenny: Sproba djereloznavchoi ocinky vitchiznanoi presy 1917–1920 rr. / P. I. Guba. – Cherkasy : CDTU, 2002. – 263 s.
4. Jinochi studii v Ukraini: Jinka v istorii ta sogogni / za red. L. O. Smolyra. – Odesa : Astroprint, 1999. – 440 s.
5. Zvity i vybory jinochih rad // Vilna Ukraina. – 1949. – № 256. – S. 3.
6. Mironova I. A. Istochnikovedenie istorii SSSR XIX – nachala XX veka / I. A. Mironova. – M. : Mosk. gos. ist.–arh. inst., 1975. – 116 s.
7. Miski zbory jinok // Radanske slovo. – 1951. – № 70. – S. 3.
8. Narada aktyvu jinok Zakarpatta // Zakarpatska Pravda. – 1948. – № 131. – S. 3.
9. Oblasna narada aktyvu jinok Lvivschiny // Vilna Ukraina. – 1948. – № 9. – S. 1, 3.
10. Oblasna narada jinok Lvivschiny // Vilna Ukraina. – 1948. – № 10. – S. 3.
11. Oblasna narada aktyvu jinok Lvivschiny. Vystupy uchasznyz narady // Vilna Ukraina. – 1948. – № 11. – S. 5.
12. Pidnesty riven roboty jinocih rad kolgospiv // Vilna Ukraina. – 1951. – № 118. – S. 1.
13. Radcenko G. Pro robotu sered jinok / G. Radcenko // Radanske slovo. – 1949. – № 244. – S. 2.
14. Ruban V. I v trudi, i v bou... (50 rokov ukrainskoj presy) / V. Ruban. – K. : Vyd-vo Kyiv. un-tu, 1967. – 216 s.
15. Sanzevych A. V. Djereloznavstvo z istorii Ukrainskoj RSR pislyvoennogo periodu (1945–1970) / A. V. Sanzevych. – K. : Naukova dumka, 1972. – 303 s.
16. Sira N. Jinorganizatir raikomu partii / N. Sira // Vilna Ukraina. – 1948. – № 100. – S. 2.
17. Sira N. Zrostaе politychna i vyrobnycha aktyvnist jinok Lvivchiny / N. Sira // Vilna Ukraina. – 1949. – № 73. – S. 2.
18. 1020 jinocih delegatskih zboriv i jinocih rad // Radanske slovo. – 1949. – № 47. – S. 3.
19. Central'nyj derzhavnyj arhiv gromads'kyh ob'jednan' Ukrainy. – F. 1. – Op. 74. – Spr. 2.
20. Tam samo. – Spr. 1.
21. Tam samo. – Spr. 7.

Postyka I. A., aspirant, Luhansk Taras Shevchenko National University (Ukraine, Lugansk), inna.postyka@mail.ru

The activities of the women's organizations revealing on the pages of the Western Ukraine newspapers (1948–1953)

In the article there have been analyzed the materials of the articles of the Ukrainian language newspapers of regional significance of Lviv, Droboych and Zakarpattia Oblasts as the main source of the history of the women's councils activities in Western Ukraine. It has been shown the main direction in the activities of the organization. It has been revealed the role of the media press in the studying of the problem. There has been analyzed the main subject area of the articles. The aim of the article is to analyze the materials of the regional newspapers of Western Ukraine and to define their role in the investigation of the problem, to study the women's radas' activities in Ukraine during the period of 1948–1953. The main source for studying the history of women's radas' activities in Ukraine is a the printed press. During the period of 1948–1953 in the Western Ukraine newspapers there were published materials different in their contents, but rich in the informational evidence describing the women's radas' activities in Lviv, Droboych and Zakarpattia regions.

Keywords: women's councils, TASS (telegraph agency of the soviet Union), URTA (Ukrainian radio-telegraphy agency), periodicals, source, public organization.

Постыка И. А., аспирантка, Луганский национальный университет им. Т. Шевченко (Украина, Луганск), inna.postyka@mail.ru

Деятельность женских организаций на страницах газет Западной Украины (1948–1953 гг.)

Проанализированы материалы статей украиноязычных газет областного значения Львовской, Дрогобычской и Закарпатской областей, как основного источника по истории деятельности женских советов в западной Украине. Обозначено основное направление деятельности этой организации. Раскрыта роль прессы в изучении данного вопроса. Проанализирована основная тематика статей. Цель статьи – проанализировать материалы областных газет Западной Украины и определить их основную роль в исследованиях данного вопроса. Исследовать деятельность женских советов в Украине в 1948–1953 гг. Основным источником при исследовании истории деятельности женских советов в Украине является пресса. На протяжении 1948–1953 гг. на страницах газет Западной Украины опубликованы материалы разные по содержанию в которых сконцентрировано много информационных сведений, которые освещают деятельность женских советов Львовской, Дрогобычской и Закарпатской областей.

Ключевые слова: женские советы, ТАСС, РАТАУ, периодика, источник, общественная организация.

* * *

УДК 655.26:050(477):61“192”

Адамська І. Г.

кандидат історичних наук, мол. науковий співробітник історичного факультету, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ), iryna.adamska@gmail.com

ГРАФІКА ОБКЛАДИНОК І ТИТУЛЬНИХ СТОРІНОК УКРАЇНСЬКОЇ РАДЯНСЬКОЇ МЕДИЧНОЇ ПЕРІОДИКИ 1920–Х РОКІВ

Досліджено графіку обкладинок і титульних сторінок популярного медичного журналу “Шлях до здоров’я”, що видавався Народним комісаріатом охорони здоров’я УСРР з 1925 р. Медична періодика практично не потрапляла в поле зору істориків мистецтва, хоча була одним з місць розповсюдження графічних творів соціальної тематики.

Ілюстрації обкладинок журналу “Шлях до здоров’я” сприяли популяризації видання та поширенню серед населення країни основних санітарних правил та підставових медичних знань. В той же час вони відображали загальні пропагандистські цілі більшовиків. Редакція журналу залучала до роботи над ілюстраціями найкращих художників-графіків. Обкладинки видання оформлювалися з використанням основних художніх стилів, поширених у 1920–х рр. в УСРР. Тематику малюнків підпорядковували проблематиці журналу. Художники використовували побутовий і портретний жанри, робили обкладинки плакатного типу, трохи рідше застосовували жанри пейзажу, натюрморту, сатири і карикатури. В цілому, обкладинки журналу “Шлях до здоров’я” мали високий рівень художнього оздоблення.

Ключові слова: графіка, УСРР, 1920–ті роки, радянський авангард, медична періодика.

Радянська графіка розвивалася у значній мірі під впливом подій Першої світової та громадянської війн. У зазначений період, через масове поширення плакатів, вона набула особливої популярності серед художників. Найбільший вплив мало видання серії політичних плакатів “Окна РОСТА” в РСФРР та “Вікна УкРОСТА” і “ОкнаЮгРОСТА” (пізніше “ОкнаОдукРОСТА”) в УСРР. Більшовики позитивно ставилися до графіки, вважаючи її найбільш демократичним видом образотворчого мистецтва, що пояснювали легкістю поширення серед населення за допомогою друку. У 1920–х рр. все більш популярною, поряд з політичною, стає соціальна тематика графічних творів. Сторінки української медичної періодики були одним з місць їх розповсюдження.

Вивченням радянської графіки 1920–х рр. почали займатися одночасно з появою самих творів. У зазначений період виходила низка часописів, де

публікувалися присвячені дослідженню графіці статті мистецтвознавців. Зокрема, художню критику розміщували у журналах “Мистецтво” (1919–1920), “Бібліологічні вісті” (1923–1930), “Нова генерація” (1927–1930) та багатьох інших. З кінця 1920–х рр. починається поступове витіснення авангардних течій мистецтва. Все більше укріплюються позиції соціалістичного реалізму, що завершилося його утвердженням в 1932 р. як основного творчого методу в СРСР. В художній критиці почали пропагувати перевагу творів соціалістичного реалізму перед працями, виконаними в інших стилях [44; 45]. Подібним чином писали праці з історії української графіки радянські автори в подальшому [4]. Значну увагу приділяли дослідженню радянських політичних плакатів. Цікавилася дослідників книжкова й станкова графіка. Розглядаючи оформлення періодичних видань, в основному аналізували сатиру і карикатуру журналу “Червоний перець”, газет “Вісті”, “Комуніст” та деяких інших республіканських й обласних видань. З другої половини 1980–х і до 2000–х рр. з’явилася низка мистецтвознавчих праць, що відновили дослідження радянського авангарду, в тому числі і графіки [2]. Ґрунтовними дослідженнями з історії української графіки першої третини ХХ ст. є праці О. А. Лагутенко [5; 6; 7]. Проте спеціалізована, зокрема медична, періодика потрапляла в поле зору дослідників як радянського періоду, так і доби незалежності України.

У журналах, таких як “Врачебное дело”, “Профілактична медицина”, “Клиническая медицина” та інших провідних наукових виданнях, ілюстрації були досить рідким явищем. На початку 1920–х рр. іноді з’являлися портрети, які доповнювали присвячені окремим постатям статті. На сторінках даних журналів розміщували час від часу ілюстраційний матеріал медичної тематики: зображення хворих, збільшення з-під мікроскопу, малюнки внутрішніх органів або частин тіла, медичної апаратури. Але поступово все перелічене замінювалося фотографіями. Обкладинки даних видань також в основному не мали оздоб. Типовим для них варіантом оформлення було розміщення на пустій сторінці назви та інших вихідних даних видання.

Виключення становив популярний медичний журнал “Шлях до здоров’я”, який Народний комісаріат охорони здоров’я (далі НКОЗ) УСРР почав публікувати з жовтня 1925 р. Відділ санітарної освіти НКОЗ вважав за потрібне поширювати у доступному вигляді для робітників і селян інформацію про забезпечення охорони здоров’я вдома і на роботі. Редакція журналу в першому ж номері визначила й основні цілі видання [8]. Окрім санітарної освіти, яка передбачала популяризацію знань про особисту гігієну та гігієну приміщень, санітарний устрій міст і сіл, планувалося розповсюджувати інформацію про “соціальні хвороби” – венеричні захворювання, туберкульоз та пияцтво. Підкреслювалася також необхідність збільшення уваги до охорони материнства й дитинства, до фізкультури. Як окрему проблему виділяли антирелігійну пропаганду, обґрунтовуючи її необхідністю поширення серед населення біологічних знань, які б роз’яснювали походження життя та будову тіла людини. Намагаючись зацікавити якнайширшу аудиторію, сторінки нового журналу рясно оздоблювали різноманітними малюнками.